

sebbért való küzdelemben. Kiderül, hogy a magyar középiskolai tanárság a módszeres kérdések világszerte megjelenő irodalmát figyelemmel kíséri, eredményeit ismeri, számontartja, sőt megrostálja. Hűvösebb, ljózanabb, mértéktartóbb, mint egyes más nemzetek módszertani írói. Egyetlen szélsőséges hang, nyugtalanítóan egyénieskedő kísérlet, vagy túlzó elragadtatottság, módszeres bódulat sem zavar meg bennünket. A Bevezetés után következő rész az utóbbi tizenöt év pedagógiai vonatkozású cikkeit állítja egybe a Protestáns Tanügyi Szemléből, s a cikkek címei mutatják az érdeklődés hatósugarát és sokoldalúságát. Általános vonás az is, hogy a módszerben mindenütt igyekeznek megtalálni, felhasználni a nevelő értékeket, amint ez az újabb és helyesebb iskolai életnek követelménye is. Örömmel látjuk a nemzetismereti tárgyak módszerének lelkes, gazdagodó, leleményes gyarapodását, amint főképen a nemzeti irodalom, történelem, földrajz és ének tanításáról szóló cikkekben észlelhető. Nem teljesen általános ugyan, de gyakran előbukkan a »szaki« fájdalom, önérték, néha (filozófia) intő prófécia, és méltatlankodás (rajz) is, s mindez végeredményben tanári lelkiületre és a tárgy rajongó szeretetére is vall.

Minden tárgy módszerének logikai sajátosságai mellett hol gazdagabban, hol vékonyabb érben, de feltűnnek a cikkekben a sokat haladt lélektudományból az illető tárgy módszerében értékesíthető lélektani vonatkozások. Ezek hiánya miatt szenvedett legtöbbit régebben az oktatás is, méginkább a nevelés. A logikai hiány azonnal zátonyra viszi az oktatást, s ezért hamar észrevehető, a lélektani hiányosság nem mindig észlelhető tüstént, de fájdalmasabb a logikainál, kára később kevésbé hozható helyre és maradandóbb. A lélektudomány tanulságaival a módszer emberibbé, nevelőbb értékűvé vált, s a cikkek tanuskodnak róla, hogy ez a felismerés általános.

Egészen külön áll sajátos kérdéseivel a vallásos nevelés módszeréről szóló cikk (*A mai valláspedagógia főbb meglátásai.*). Tanulságos, érdekes, de nyilvánvalóan még nem tisztázott, s nem is egykönnyen tisztázható kérdések merednek itt a módszer kialakulása elé, mert vallások, sőt felekezetek szerint bizonyára más és más az út, s nyilván mindenik csak magának teremthet alkalmas módszert, mégha a többinek tanulságaiból és tanulságára is.

Az összegyűjtött cikkekből keletkezett könyv valóban gazdagodást jelent a középiskolai köznevelésben. Nevelésünk történetének is érdekes adaléka lesz, de még bizonyára sokáig az életben ható erőt is jelent és sok jó szolgálatot fog tenni. A szerkesztő és a cikkek írói érdemes és dicséretre méltó munkát végeztek.

vitéz Szönyi Sándor.

Schütz Antal: Életem. Budapest, 1942. Szent István Társulat. 8-r., 294 l.

Köztisztelőben álló tudós önéletrajza akkor is különös érdeklődésre tarthatna számot pedagógiai szempontból is, ha nem pedagógus tekintene benne vissza arra, hogyan nevelte önmagát, majd később hogyan nevelt másokat, mint középiskolai és egyetemi tanár, mindkét minőségben lelki atyja is a reá bizottaknak. Ha nem élne eléggé a köztudatban, önéletrajza is tanusíthatná, hogy középponti problémája — a középiskolai tanulóévekről vagy saját későbbi működéséről szólva egyaránt — hogyan lehetne jobban, eredményesebben az egész ember nevelését szolgálni. Egyáltalán nem

lep meg bennünket, amikor az önéletrajz olvasása közben reá eszmélünk, hogy Foerstert az ő fordításában használhattuk fel önévelésünkben. Fejlettsége mai fókán már bírálja; a nacionalizmus, egyoldalú etizálás, a történeti, irracionális tényezők kevésbe vevése, általában a demokratikus elemek korlátlan alkalmazása miatt egyoldalúnak itéli. Vizont most önéletrajzában Foerstert és Payot-t kiegészítő és fölülmuló vezérkönyvet adott a magyar ifjúság kezébe. Annál értékeőbb ajándék, mert ilyenmü könyveknek meglehetősen szükében vagyunk. A kedély melegsége, az őszinteség egyszerű, meggyözö, legnemesebb értelemben nevelö hangja hatja át a gazdag élet tanulságait feltárö könyv lapjait. Hogyan lesz a magyarul alig tudö, torontáli sváb fiúból ernyedetlen szorgalommal a szegedi piarista gimnázium első tanulója. Jólelkü tanárai a gimnázium negyedik osztálya után kredenciálisnak veszik a házba s így tanulhat tovább, hogy majdan mint akadémiai tag, egyetemi tanár, rektor, a Corvinkoszorü és lánc tulajdonosa szerezzon dicsöséget rendjének, söt írói jövedelméből épített svábhegyi üdülövel, a Cassiciacummal, ajándékozhassa meg. Figyelme nem a külsö pálya rajzán van, hanem a belsö fejlődésen. Hogyan tette képessé magát arra, hogy nemzetét, egyházát annyi érdemes munkával, olyan eredményesen építse. Hol, mit, hogyan tanult; éreztetve, mindig, hogy mit tehetett volna többet. Ezeket a töprengéseket mégsem a tudösképzés szempontjai sugallják, hanem az ifjúság szeretete hatja át. A középiskolában adatközlö, elvont történelem helyett színes olvasmányokat ajánl; az egyetemen nem szaporítani kívánja a tanulmányi évek számát, hanem háromra csökkenteni. Ahelyett, hogy adattömeggel terhelné az ifjúságot; a tudományos módszerbe kívánná az ifjút bevezettetni; ne törjön meg, maradjon friss az életereje, s a kellö indítást kapja meg, hogy egész életén keresztül kedvvel vállalja, folytassa a tudományos munkát. A könyv lapjairól tanárai, rendtársai, a a magyar piaristák, majd az egykori teológiai kar professzorai és az újjászületö magyar katolicizmus közéleti férfiai mesteri vonásokkal odavetett arcképvázlatokban tekintenek felénk. (Sáfrán József, Magyar Gábor; Csaplár Benedek, Kisfaludy Árpád, Zichy Nándor, Ernst Sándor). Mindegyiket egy-egy jellemző mozdulatával állítja elének, özi egy-egy jellegmetes mondásukat, a kép elevenességét azzal is fokozza, hogy megszöallatja öket. Ha ezeket az arcképeket a természetes közvetlenség hangja jellemzi, egy kissé elfogódott a szava, amikor arra kerül a sor, akiben eleven példaképét találta meg, Prohászka Ottokárra. Úgy érzi, neki köszönheti azt az építö optimizmust, amely tanári működését jellemzi. Mert módszeres munkájában nem a tekintélytartás, hanem a növendékeivel szemben érezt felelösség vezette. Meghatö, amint visszaemlékezök, hogy növendékei közül az egyik levélben köszönte meg biztató kérdezési módját. Bár szabatos munkára nevelt mindenkor és komoly készütséget kívánt, örömmel gondol arra, hogy elmondhatja: »érette nem öltött gyászt senki Athénben.«

A könyv böséges tanulságainak nem legkisebbike annak feltárása, hogyan jutott oda, hogy ne csak magyar érzületü legyen, hanem lelke mélységeiben váljon magyarrá úgy, hogy alkotása minden rezdületében magyarságáról tanuskodják. A piarista-rend hagyományörzö és átörökítö légköre nevelte s Költsey, Vörösmarty voltak legnagyobb segítöi. Az irodalom iránt különben mindig olthatatlan vonzalom élt a lelkében. Megemlíti, bár többet olvashattunk volna annakidején az iskolában az írókból, mint amennyit tanítottak róluk. Elmondja, mennyit köszönhet Pázmány imakönyvének, ame-

lyét máig a legjobb magyar imádságos könyvnek tart. Amikor lelkünket Istenhez emeli, ugyanakkor magyarságára is nevel. Valóban ez az imádságos könyv éppolyan nemzeti összefogója lehetné a régi nyelv erejével a magyar katolicizmusnak, mint ahogy a Károlói biblia kétségtelenül a magyarság nagy erőforrása a protestantizmus számára.

A minden mondatában élményszerű könyv egyéni és nemzetnevelő értéke csak részben áll a gazdag tanulságokban, legalább ugyanilyen jelentős tényező ebből a szempontból az a hangnem, amelyben a nevelőértékű élettapasztalatokat közli. Az a mindig tárgyilagos, egyszerű, kedélytől áthatott, férfias melegségű hang, amely a piarista szellemet annyira jellemzi. Nem hiába ajánlja fiúi kegyelettel ezt a munkáját a »háromszáz éve magyar tereken vitézkedő piarista rendnek.« Könyve valóban e rend szellemének egyik legtisztább megnyilatkozása és tanubizonysága irodalmunkban.

Baránszky Jób László.

Kornis Gyula: Elemi pszichológiai kísérletek. Budapest, 1942. 8-r., 78 l.

Hazánk egyik legelső tudósának páratlan sokoldalúságáról és kiváló gyakorlati érzékéről tanuskodik e már régebben megjelent művének új bővített kiadása. A nagy gondolkodó az egyetemi tanári székéből, az elméletalkotások világából is ki tudja ragadni és bele tudja élni magát az ismeretek elemi oktatásának körébe. Nagyszerű didaktikai érzékkel tud eme munkájával is segédkezet nyújtani a pszichológia alsóbb fokú oktatásához.

A kísérlet a lélektanban nemcsak a kutatás egyik módja, hanem a szemléltető oktatás egyik legfontosabb segédeszköze. Ez a könyv anyag-összeállításának és feldolgozásának alap gondolata. Oly kísérleteket találunk itt, amelyeknek ismerete, illetőleg bemutatása a pszichológia alapismeretének megértését nagyban elősegíti.

A munka összesen 130 kísérletet tartalmaz, amelyek felölelik a lelki élet egész területét. A kísérletek egyszerűek, kevés segédeszközzel könnyen elvégezhetők. Az előző kiadásbeli régebbi anyaghoz számos új kísérlet járul, különösen a gondolkodás és az akarat vizsgálata terén. A szöveget 59 ábra egészíti ki, amelyek közül sok kartonra lerajzolva is jól használható.

A Kornis műveiben annyszor megcsodált rendszerességet, könnyű áttekinthetőséget és a szabatos, világos és élvezetes előadási nyelvet itt is megtaláljuk. Méltó keretet nyújt mindennek az izléses és gondos kiállítás, amelyért a Franklin Társulatot illeti a dicséret.

Mindezekon felül külön köszönetet is kell mondanunk az illusztris szerzőnek, aki nagy elfoglaltsága közepette is időt és fáradságot nem kímélve átdolgozta és kibővítette eme régebbi munkáját. Kivételes nagy tudása ebben a »kisebb« művében is maradéktalanul érvényesül. A »kisebb« jelző, mindenestre csak az ő többi művei viszonylatában állja meg a helyét. Ha elemi ismeretekről van is szó benne, jelentősége annál nagyobb, mert alkalmazása által a lélektan legszélesebb körű oktatása válik eredményesebbé. Ez a tény avatja e munkát a lélektan irodalmának nagy nyereségévé s szolgál — minden méltatlan dicséző szónál jobban — szerzőjének legnagyobb elégtételül.

Hepp Ferenc.